

*Игуманија Јелена,
настојатељица манастира Ђелија Пиперска*

ОБНОВА МОНАШТВА У ЦРНОЈ ГОРИ И ЊЕНА УЛОГА У ОБНОВИ ЖИВОТА ЦРКВЕ И ЊЕНИХ ЕПАРХИЈА

Преосвећени Владико, часни оци, преподобне матере и сестре монахиње, драга браћо и сестре, помаже Бог!

Нека је свима срећна слава и срећан диван јубилеј Манастира Светог Прохора Пчињског. Желим најпре да се захвалим на позиву за учешће и да се извиним што нисам могла да дођем на Монашки симпозион.

Захваљујем се Вашем Преосвештенству што, ево, већ десет година дајете благослов мати Јефремији и њеним сестрама да долазе у наш манастир и пјевају на празник Светог Стефана Пиперског. Моје учешће на овом скупу може се објаснити једино искреном, топлим љубављу коју мати Јефремија и сестре имају према нашем манастиру. Јер, знам да има позванијих од мене да говоре о развоју женског монаштва у Црној Гори – старијих и искуснијих игуманија, које би имале много више да кажу на ову тему. Вјерујем да је предлог да будем учесник овог симпозиона проистекао из дугогодишње сестринске љубави, која ме је обавезала да се радо одазовем.

Осамдесетих година прошлог вијека почела је обнова живота Српске Православне Цркве у Црној Гори, испрва

непримјетно, а онда све осјетније. Обнова је била све-обухватна: обнављане су цркве, манастири и други црквени објекти, а прије свега – људске душе. Растао је број свештеника, монаха, а нарочито монахиња, што се може учинити необичним за кршевиту Црну Гору. На почетку периода о коме говоримо, било је само пет-шест монахиња у читавој Црној Гори; данас има око двјеста монахиња и искушеница. Снагом њихове вјере и младости васкрсле су многе запустеле рушевине. Сигурно би се могла написати озбиљна студија како је до тога дошло: зашто је процвјетало баш женско монаштво, овдје и у таквим околностима. За мене је то исувише тежак задатак. Али, покушаћу да дам свој допринос онима који ће се у будућности можда бавити том темом и посвједочим из личног искуства оно *што смо чули, што смо видјели очима својима, што сагледасмо и руке наше ојиваше*¹.

У Цркву сам ушла у вријеме кад сам била средњошколка. Десило се то захваљујући оцу Лазару. Он је свој монашки живот започео на Светој Гори, затим је дошао у Ђелије Ваљевске, а 1984. године у Острог. Почео је да окупља око себе младе људе и да их учи, пре свега – како да се осјене крсним знамењем, па све остало. У Црној Гори, Црква једва да је показивала знаке живота. Оно мало клира и монаштва живјело је изоловано и одбачено од друштва. Људи се нису крштавали, нису славили славу, на сахране нису звали свештеника. Ако би неки ријетки појединац то и урадио, био је излаган порузи од својих најближих, а често и кажњаван од власти.

Отац Лазар дошао је у правом тренутку, јер нас младе тих година нико више није могао заварати идејом „братства и јединства”. Она се све више разоткривала

1 1. Јн. 1, 1.

као велика лаж, спочетка кроз прогон и страдање нашег народа на Косову, а онда током 90-их година, кроз распад Југославије, са ратовима у Хрватској и Босни и Херцеговини. Српски народ је поново доживио логоре и страдања, а напослетку НАТО агресију и бомбардовање.

Тражили смо Истину, а чини се – Она је нашла нас, кроз оца Лазара. Он нам је једноставно, без много приче, свједочио Бога својим животом. За кратко вријеме успио је да окупи око себе један број младих људи. За непуне три године, већ знатан број младих долазио је сваке недјеље у Острог на Литургију. Када је прешао у Ћелију Пиперску 1987. године, уочи Свете Петке, сва та омладина наставила је да долази код њега. Врло брзо је неколико дјевојака међу њима одлучило да постану монахиње. Међу очевим духовним чедима било је и много оних који су касније постали свештеници, попадије или узорни хришћани у свијету. Сјеме које је посијао и данас богато рађа.

Када је отац Лазар дошао у Острог, говорио је да је много важно да се молимо Богу да нам за митрополита дође тадашњи Епископ банатски Амфилохије, јер је он овдје рођен и најбоље зна своје Црногорце. Владика Амфилохија смо, на нашу велику радост, упознали већ следеће, 1988. године, у Ћелији Пиперској, на празник Светог Стефана Пиперског. Бесједио је о томе да је човјек тиме човјек што је жедан светиње и да нас мошти Светитеља одарују светињом Божијом, којом је њих Бог одарио. А да ни у једном времену светост и светиња нису биле толико обесвећене колико у нашем времену.²

Двије године касније, владика Амфилохије се у Црну Гору вратио као митрополит. Убрзо је почео да обнавља

2 Александар Вујовић, *Прилој свешћеној историји манастира Света Ћелија Пиперска*, 2020.

запустјеле и гради нове манастире и цркве. Тада је у Црној Гори било веома мало монахиња. Зато је са Митрополитовим благословом, већ у новембру 1991. године, дио сестринства манастира Месић из Баната прешао у Црну Гору, у манастир Ждребаоник. Сестринство овог манастира до данас мајчински води мати Јустина (Таушан). Потом су се сестре из овог манастира разројиле, да би обновили монашки живот у разним дијеловима Црне Горе. Монахиње из Месића, блаженопочивша мати Еликонида и мати Харитина, подмладиле су манастир Бању. Одатле је мати Еликонида кренула да обнови Манастир Покрова Пресвете Богородице у Горњим Брчелима. Мати Јована (Властелица) добила је на старање манастир Дугу, а процвјетале су и светиње на Бешкој (на Скадарском језеру) трудом мати Фотине и вриједних сестара. Није се на томе стало: из ових манастира оживљени су манастири Златица, Подластва, основан је Манастир Свете Параскеве у Гостиљу. Мати Јулијана дошла је у Острог код свог брата, оца Лазара, и ту као монахиња служила дуго година, да би последњих година изградила манастир на породичном имању у Његушима.

Посебно бисмо поменули манастир Добрску Ћелију, гдје су своје мјесто нашле мати Олимпијада и сестра Христина. Оне су првобитно заједно биле на епископском двору у Вршцу. Када је Митрополит дошао у Црну Гору, „скућиле” су се близу Цетињског манастира, у Добрској Ћелији, гдје су имале потребну бригу и његу. Нераздвојне за живота, обје су се упокојиле у периоду од непуних мјесец и по дана.

Манастир Ћелија Пиперска такође је дала дио новог монашког нараштаја. Почетак његове обнове био је долазак оца Лазара, а потом и монашење четири сестре – то је било прво женско монашење у Црној Гори послје Другог

свјетског рата. Сестре су мукотрпно обнављале манастир, а после извјесног времена повјерен им је подвиг обнове других манастира. Игуманија Ефимија (Никчевић) је заједно са седам сестара у марту 1998. године прешла у запустјели Манастир Светог Луке у Жупи Никшићкој, родни крај Светог Стефана Пиперског. Данас је то прелијеп манастир, са најбројнијим сестринством у Митрополији. Манастир Дуљево, древна светиња Немањића, поново је заблистала у својој љепоти захваљујући старању мати Ангелине (Трифуновић), некадашње настојатељице Ђелије Пиперске. Мати Атанасија (Аџић), пиперска монахиња, обновила је манастир Ријеку Црнојевића, а потом и Орахово.

Подигнут је манастир Рустово, а монахиње из његовог сестринства саградиле су и манастире Светог Спиридона, Дупило и Бриска Гора, под духовним старањем архимандрита Бенедикта (Јовановића).

Монахиње Рускиње су основале сестринства у манастирима Светих Архангела у Прекобрђу, Светог Сергија Радоњешког под Румијом, Светог Илије на Вољујци и Светог Ђорђа на Паштровској Гори.

Када је 2000. године обновљена древна светосавска Епархија будимљанска, под називом Епархија будимљанско-никшићка, повјерена је епископу Јоаникију (Мићовићу), духовном чеду митрополита Амфилохија. Прије него што је примио ту захтјевну службу, он је више година обављао веома одговорне дужности настојатеља Цетињског манастира, наставника и главног васпитача у новообновљеној Цетињској богословији, а потом и њеног ректора. Повјерење је оправдао наставивши и подражавајући Митрополитов труд на обнови цркава и манастира у својој епархији. И поред тешкоћа услед оскудице и тешко приступачних терена, обновљени су женски манастири

Подмалинско, Калудра, Вољавац, Добриловина, Шудиково, Сомина и Манастир Светог Саве у Голији.

У Митрополији црногорско-приморској обновљени су или новоподигнути још и Манастир Свете Матроне Московске, Савина Главица, Војнић, Пелев Бријег, Боан Кадића, Буновићи, Манастир Свете Варваре (у Радовићима), Курилово и Ђириловац. Храм посвећен Светом Пантелејмону и Клименту Охридском, који је Митрополит заједно са својим рођацима подигао на породичном имању, такође је недавно постао женски манастир.

Митрополит не само што прима искушенице и монахиње из сусједних земаља, него и шаље своје добре монахиње ван Црне Горе, бринући о православној Цркви до краја васељене. Поседно му је на срцу будућност Пећке патријаршије и Косова уопште, и чини све што може, укључујући и подмлађивање сестринстава монахињама из Митрополије. Има још примјера његове очинске бригае која надилази границе епархија, па и континента: Сестре из Бешке оживјеле су Манастир Рођења Светог Јована Претече у Јасеновцу. Мати Стефанија је послје Ђелије Пиперске и Жупе Никшићке наставила храбро свој монашки живот у Манастиру Светих Илије Сицилијанског и Филарета у Семинари у Калабрији. Мати Макрина се запутила на други континент – у Сјеверну Америку. Монахиња из Црне Горе има такође у Бјелорусији и Јужној Америци.

Није случајно да су прве трудбенице на обнови светиња у Црној Гори, мати Олимпијада, Христина, Еликонида, Јустина, Стефанија, Јакова и друге, започеле свој монашки живот у Ђелијама Ваљевским. И отац Лазар је једно вријеме служио у Ђелијама. Тамо је упутио своју сестричину, мати Јустину, потоњу игуманију Ждребаоника, а било је и других младих дјевојака које су након сусрета са ћелијским монахињама остале опчињене љепотом

монашког живота. Из тога се види да посебна нит повезује обнову женског монаштва у Црној Гори са Ђелијом Ваљевском и Авом Јустином. Ава Јустин и Митрополит Амфилохије су се много вољели и Митрополит је у правом смислу речи Авино духовно чедо. Тако је Свети Јустин Ђелијски присутан овдје и кроз Митрополита и кроз монахиње, потекле из сестринства које је Ава с љубављу водио.

Већина манастира које је требало обновити били су само рушевине и монахиње нису имале ни основних услова за живот. Док се не би изградио конак, боравиле су у камп кућицама. Можда је тада многима изгледало сурово одвојити сестре из топлот гнијезда и послати их да обнављају светињу. Али, Митрополит је све вријеме, свакодневно, бдио над њима. Подржавао их је молитвом, вјером и материјалном помоћи, колико је могао. Давао је и лични примјер својим трудом – обилазио је цркве, обнављао, служио сваки дан на другом месту. Имао је времена, разумијевања и праве ријечи за свакога. Ако би макар и један вјерник дошао у цркву, то је било вриједно његовог труда. Ускоро није било ни једне чуке у Црној Гори коју није посетио и гдје није било бар једног стољетног дједа или баке, који су се радовали да им опет дође.

Отац Лазар се упокојио 2000. године. Његову смрт смо тешко поднијели. У тој муци Бог нас је утјешо – Митрополит нас је прихватио као своју дјецу и пристао да нас исповиједа. Били смо благодарни Богу, јер смо знали колико бреме носи на својим плећима.

Као прави отац, он увијек брине о свим нашим духовним и материјалним потребама, колико год може. Обиђе све манастире бар двапут годишње ради исповијести. Има срце за сваку од нас. На исповијести брани игуманију пред сестрама, а сестре пред игуманијом – тако лијечи и чува заједницу. Његово велико искуство са женским

монаштвом дало је плодове: у Митрополији има највише женских манастира у Српској Цркви. Свакога прима; био човек здрав или болестан, њему је златан.

Често смо га осуђивали што је обнову манастира повје-
равао појединим сестрама које су, по нашем мишљењу,
биле незреле да воде манастир. А он је, заправо, у сва-
ком човјеку видио Божији Лик и примао га као да га је
Бог послао. Није се свака нова сестра сналазила у опште-
жићу, али је свака имала неки дар: једна мисионарски,
друга градитељски, трећа химнографски... Митрополит
је препознавао тај њен дар и налазио јој мјесто на коме
ће моћи да умножи своје таланте и угради их у обнову
Цркве Божије; гдје ће моћи да хита ка Христу, обнавља-
јући себе, светињу и народ сабран око ње.

За то има много примјера. Овдје бих навела само је-
дан: Сестра је дошла из иностранства код оца Лазара. Није
могла да се навикне на општежиће, па је Митрополит
одлучио да јој повјери манастир. Била је то заправо сео-
ска црква, поред које је постојала напуштена школа. Она
је вриједно радила и придобила наклоност већег дијела
сељана. Али, један дио мјештана ипак је остао непријатељ-
ски настројен. Отишли су код Митрополита и захтевали
да сестра напусти село. Он је на крају решио да попусти
њиховом захтјеву, највише јер је био забринут што мо-
нахиња живи у таквом окружењу. Али, убрзо је примио
писмо са преко двјеста потписа сељана, који су били ри-
јешени да „живи не дају своју монахињу”. Митрополит је
касније говорио да му је било пуно срце што се његова
монахиња дотакла срца толико људи, који су препознали
њен труд и жртву, и што је потврдила његово повје-
рење. Чак су је и Кинези, радници на дионици аутопута
у близини, толико завољели да је кинеска државна
телевизија снимила интервју са њом. Прије неколико

година разбољела се од карцинома костију и јуначки је носила своју болест. Пред крај живота добила је толику благодат, да јој је лице сијало од радости, упркос боловима које је трпјела. Ово је само један од примјера да се очински труд око сваке душе стоструко враћа. Послије многих мука, пастир може да каже: „Ево мене и моје дјеце, коју ми даде Бог.”

Вјерујемо да Митрополитова посебна брига за женско монаштво није случајна. Још као млади теолог, давне 1963. године, написао је радове „Подвижнице Христове љубави” и „Обнова и развој нашег монаштва”³, а 2009. године је са мати Амфилохијом (Драгојевић) објавио књигу о женском монаштву⁴. Баш он је пронашао исповједна писма Свете Стефаниде у Дечанима. Од Бога је примио дар да осјети женску душу и богато га је умножио, тако што је својом руком постригао на стотине дјева Христових. Свакој од њих на постригу упућује ријечи које се тичу само њене душе, коју је упознао кроз исповијест. Након што сестру послије чина монашења испратимо до њене келије, Митрополит нас монахиње увијек у повратку радосно благосиља, говорећи: „Хиљадиле се, дабогда!” А када послије годишњег сабрања женског монаштва Митрополије једва некако успемо да се смјестимо и поређамо за фотографисање – толико много нас има – сви осјећамо да му је срце пуно. Али, зато се растужи и грди нас када види да на манастирској слави нема монахиња из других манастира.

3 Ристо Радовић, *Подвижнице Христове љубави, Обнова и развој нашег монаштва*, Гласник СПЦ, 1963, 20–27, 120–126.

4 Амфилохије (Радовић), Амфилохија (Драгојевић), *Подвижнице Христове љубави. Женско монаштво у историји Цркве са посебним освртом на подвижнице Христове љубави код православних Срба и поуке њихових мајера и подвижница* (Цетиње–Беране, 2009).

Досад сам говорила о оном дијелу развоја женског монаштва у Митрополији који се могао пратити споља. Сада бих се осврнула на изградњу и развој монашког живота унутар општежића.

Првих година са оцем Лазарем у Пиперима, недјељом бисмо обично дошли возом до Спужа, и пјешачили два сата до манастира. Послије Литургије би нас отац окупио на заједничкој трпези. Тог дана би се појело све што је било у манастиру. Када су прве сестре остале у њему као искушенице, било је очигледно да се формира женски манастир. Отац је одмах почео да размишља о томе да сестре имају засебну трпезу. Сјећам се, када је први пут постављена трпеза само за госте, избила је права побуна. Свима је то тешко пало, и сестрама и мирјанима, јер смо били као једна породица. Али, отац је морао да направи тај оштар рез, јер је знао шта жели, и трудио се да и сестре и гости то схвате.

Учио нас је монашком животу. Покушавао је да обнови општежиће у манастиру гдје вијековима није било више од два или три калуђера. Веома строго нас је чувао од свијета и искушења које он може донијети, с обзиром на нашу младост и неискуство. Са друге стране, знао је да ће народу који ништа није знао о својој вјери, значити свједочење монахиња. Људима је и само то што су видели монахиње било довољно да се запитају – шта има толико вриједно у Цркви, да тако млада дјеца долазе на рушевине и својим рукама носе камење, рашчишћавају конаке од бршљана и чисте смеће, које је бацано на манастирско имање?

Комшије су са неповјерењем гледали на оца и нас. Сјећам се, када је отац ставио капију на манастир и обавјештење да посјетиоци морају да позвоне, први комшија се толико наљутио, да је запријетио да ће ископати

подземни канал којим ће моћи директно да уђе у „своју цркву”. Али, касније је тај исти комшија много помогао да се обнове манастирске зграде и више му није сметала капија. Напротив, говорио је својим пријатељима да пазе да не долазе касно, јер сестре рано устају на службу. Сваке недјеље је прислуживао свештенику у олтару. Наводим овај случај као један од многих. Скоро у свим манастирима било је сличних примјера. Највећи непријатељи манастира постајали су његови највећи заштитници и веома брзо су схватили посебности монашког живота.

Отац се, као духовник, врло брзо суочио са проблемима женског манастира и ријешо да сестре пошаље у Грчку, да се науче општежитељном поретку. Митрополит Амфилохије му је у томе помогао. Касније нам је отац Лазар казивао да је увидио да сестре треба слати само у један манастир, јер сваки манастир, као и свака породица, има свој типик и своје посебности. Међутим, узоре из грчких манастира он није могао тако лако да примјени у младом општежићу, и то из више разлога. Пре свега, они који су долазили у грчке манастире потицали су из побожних породица, а његове сестре су побјегле од родитеља који нису били чак ни крштени – и не само да се нису радовали путу који су њихова дјеца изабрала, већ су са моткама долазили да их врате кућама. Отац Лазар им је био крив што дјеца коју су школовали сада носе камење и немају ни основне услове за живот. Он је трпио, тјешо их и умиривао, а нас је, ваљда, сила благодати кријепила да све то издржимо.

Исто тако, живот у новој заједници, уз одрицање од своје воље, био нам је потпуно стран, сасвим другачији од нашег дотадашњег васпитања. Ништа нисмо знали о духовном животу. Појмови као ’подозрење’, ’прелест’, ’помисли’ и други, били су нам непознати. Рекле смо оцу

да остајемо у манастиру и да хоћемо само тај живот, а заправо нисмо ни знале у чему се он састоји.

Монахиње су морале да највећи дио дана проводе носећи камен и цигле са радницима. Често су радиле и саме, јер нису могле да плате раднике. Тако су пролазили мјесеци, године и деценије. Са великим жаром су кућиле Божју кућу. А требало је наћи времена и снаге за келијно правило, за богослужења и за народ, који је свакодневно долазио и тражио пажњу, молитву и лијепу ријеч. Све су то монахиње некако успијевале да стигну. Само је велика и изобилна благодат Божија кријепила и хранила наше душе, док се Црква подизала из пепела.

Додатна отежавајућа околност били су притисци од стране власти. Сестрама које су дошле из сусједних српских земаља јасно је стављано до знања да нису добродошле – нису могле да добију никакву потврду боравка. Па ипак, то им није сметало, оне су градиле светиње не размишљајући да за државу њихова лична карта не вриједи ништа и да у њој живе илегално.

Када се сјетим одређених ситуација и тога како смо опстали као монаси, мислим да нас је милост Божја сачувала да овдје живимо, радимо и обнављамо светиње. Прије неколико година, Митрополит је рекао: „Право је чудо да ми уопште постојимо овдје, па да ништа и не радимо.” Када смо одлазили у манастир, није нам ни падало на памет да би се наша одлука да живимо као монахиње могла тицати било кога сем Христа и нас самих. Нисмо помишљале да би то могло имати икаквог значаја за Цркву. У последње вријеме, међутим, показало се како је и то био дио премудрог Божијег Промисла. Нашли смо се у историјском тренутку у коме, послије 800 година непрекидног живота Цркве Божје на овим просторима, учествујемо у њеном спасавању од затирања.

Крајем прошле, 2019. године, када је преко 600 црквених објеката већ било обновљено или подигнуто, чинило се да ћемо морати да их напустимо. Велики потрес опет је задесио Цркву у Црној Гори: донет је тзв. Закон о слободи вјероисповјести, по коме је држава намеравала да одузме Цркви власништво над црквеном имовином. Послије Турака, непријатељске војске у Првом и Другом свјетском рату, комуниста и земљотреса, актуелна власт преузела је рушење црквених објеката – послала је багере и срушила започети конак младог сестринства Манастира Светог Василија Острошког на Бриској Гори, близу Улциња. Тада нам је свима било јасно шта нас чека ако не одбранимо светиње.

Бог је, без сумње, све ове године руководио Митрополита у обнови Цркве. Сијао је сјеме по цијелој Црној Гори, стрпљиво, мукотрпно, и оно је богато родило – а најбогатије у непоновљивим литијама за одбрану Цркве од безбожног закона. Вјерни народ, свештенство и монаштво окупљали су се око свог пастира, да буду и остану једно до Христове побједе у Црној Гори, кличући: „Не дамо светиње!” То је значило: не дамо манастире и цркве, не дамо свештенство и монаштво, које је жртвовало своју младост да се древне светиње обнове и многе друге нове из темеља подигну.

Власт је била изненађена што толики народ брани Цркву. Мада је често знала и шта ко има за ручак у најзабитијем селу, није знала шта се то збива у храму Васкрсења на Васкрс и Божић, када је на хиљаде људи било на Литургији. Њима се чинило безначајним то стајање „заведеног” народа у цркви по неколико сати. А управо је то онај квасац који је надолазио на благодатним литијама из недјеље у недјељу. Врхунац је била Светосимеоновска литија, у којој је преко сто хиљада људи и дјеце са својим пастиром, владикама, монашtvом

и свештенством било као једна душа. Тихо, молитвено, са иконама и барјацима, народ је славио Господа за васкрсење Цркве у Црној Гори, а онда и благодарио својим владикама, монаштву и свештенству, за сав труд и зној који су пролили за светиње. Годинама су људи запажали и осјећали раст Цркве, и учествовали у њему, макар и тиме што су га само примјећивали и ћутке благосиљали. А када је дошао тренутак да се бране светиње, народ се окупио као живи одбрамбени бедем. Сви смо се поносили једни другима. Како су сви били лијеви тих дана! Захвални смо што смо то доживјели, и што нас је Бог помиловао, даровавши нам да наставимо овдје да живимо са својим вољеним народом. Надамо се у милост Божију да ће Црква овдје и даље раширених руку примати бројне душе жељне Истине.

Данас, када изгледа да се ријешо овај проблем и када смо изградили манастире, имамо осјећај да Бог од нас тражи неки други подвиг. Као да нам Христос говори: „Дјецо моја, доста је било зидања и градње, ајте сада, сјећајте се више мојих страдања и мојега Имена.”

Отац Лазар нам је говорио да морамо да створимо услове за монашки живот. Тјешо нас је да ће Господ бити са нама и да ће нас покривати што смо много заузети око градње. Ако се ми не сјећамо увијек Њега, сјећа се Он нас. Али сада, када је дом срећен и украшен, зар неће невјеста у таквом дому само гледати у свог Драгог и Њему угађати, непрекидно бесједећи и ријечју и мишљу са Њим, својим Жеником?

Покушала сам да из сопственог искуства прикажем како су се, у оквиру свеобухватне обнове Српске Православне Цркве у Црној Гори, манастири изградили и потврдили као чврста упоришта Цркве. Нарочито је процвјетало женско монаштво. Некадашње запустјеле

рушевине постале су мирне монашке луке у којима се вјерни народ окупља и кријепи, представљајући значајан духовни ослонац свом епископу и свештенству.

„Манастир је породица и има себи својствен живот и ритам.”⁵ Заједница добија нове чланове уз велики подвиг, узајамно трпљење и одрицање. Потребне су године да се нова сестра присаједини сестринству – као када тијело и орган пресађен у њега треба да се навикну једно на друго и почну да функционишу заједно. Испрва болују и реагују, али временом постају једна цјелина. Тада тијело умије да живи радосно и безбрижно само са свим својим удовима; оно се буни и болује ако је ма и један члан од њега одвојен.

Свака монашка заједница узраста на свој начин, руковођена мајчинском љубављу игуманије, у хармонији са очинском бригом духовника. Епископ се отворено поноси монаштвом, помаже га у сваком смислу, духовном и материјалном, све прати и о свему брине. Али, то чини уз поштовање особености живота заједнице, њене слободе и цјеловитости. Баш као што се родитељ односи према дјетету након што оно заснује своју породицу. Он не наступа више као онај који доноси одлуке које се тичу дјетета, јер схвата да оно сада живи и одлучује у новој заједници, у њој расте и развија се. Поштујући слободу дјетета, родитељ потврђује своју жртвену љубав. Дијете ће то осјетити и узвратиће му љубављу и поштовањем, биће радосно због његове несебичне бригае, која не тражи своје и не спутава другога.

Монахиње у свим дијеловима православног свијета тихо, у тајном стајању пред Богом, подсећају сваког човјека да је створен за Вјечност. Оне непримјетно служе

5 Архимандрит Емилијан Метеоритски и Светогорски, *Печай истинийи: њоуке и речи* (Манастир Жича, 2004), 38.

Господу и ближњима. А дешавало се у нашој Цркви да монахиње и послије 60 година таквог служења остану саме, без потребне његе и пажње, јер њихов манастир стицајем околности није имао подмлатка. Да ли старост ових трудбеница треба да буде увијек неизвјесна, или би Црква могла да, у сарадњи са државом, и њима обезбиди макар минималну материјалну и социјалну сигурност, признајући им као скромни радни стаж њихове године рада на обнови и чувању светиње? Зар је немогуће да се њима које су се давале за Цркву, не марећи за здравље, обезбиди здравствена њега? Ту није у питању велики број монахиња у једном народу, нити велико бремене за државу и Цркву - вјерујем да ће се са тим многи сложити. Светиње не треба чувати и помагати само када им запријети опасност споља, већ увијек, кроз пажњу и старање.

Завршила бих ово излагање ријечима којима је 1988. године тадашњи Епископ банатски Амфилохије завршио бесједу за трпезом на празник Светог Стефана Пиперског: „Јер, сви знате оно што је Марко Миљанов говорио, да постоји разлика између чојства и јунаштва. Јунаштво је да браниш себе од других, а чојство је да браниш друге од себе; а светиња Божија – она је виша и од чојства и од јунаштва. То је да себе и биће своје принесеш за друге, да себе до последњег атома свога бића жртвујеш за друге. То је врхунац и чојства и јунаштва /.../ Е, драги моји, ми смо се овдје попели до тога врхунскога, да бисмо одавде улазећи у свакидашњи живот, том светињом се освећивали, испуњавали, и да би заблистали Бог и светиња у људским срцима, чега нека нас удостоји Бог, молитвама свих Светих својих /.../ у вјекове вјекова. Амин. Живјели на многаја љета!”⁶

6 Александар Вујовић, *Прилоі свешћеној исијорији манасћира Света Телија Пийерска.*